

Evliya, urefa, muhakkikin, siddikin aralarındaki farkı tek tek izah edebilir misiniz? Ayrıca bu zatların Kur'an'dan kendi mesleklerini tarif edecek bir risale ibraz etmeleri, ifadesini nasıl anlamalıyız?

Evliya: Evliya kelimesi velayet kökünden türeyip, Allah dostu demektir. Bu makama ulaşmanın, yani Allah'a dost olmanın vesile ve metotları meslek ve meşreplere göre farklılık arz eder. Lakin velayet genel manada akrabiyyet ve kurbiyyet olmak üzere iki ana kategori de değerlendirilmiştir. **Akrabiyyet** sahabe mesleğini ifade ederken, **kurbiyyet** tasavvuf mesleğini ifade ediyor. İkisi arasındaki farkı izah etmek çok uzun kaçacağı için biz Üstad Hazretlerinin bir temsilini ve onun kısaca izahını verelim.

"Meselâ, nasıl ki dünkü güne bugün yetişmek için iki yol var: Birincisi, zamanın cereyanına tâbi olmayarak, bir kuvvet-i kudsiye ile, fevkazzaman çıkıp, dünü bugün gibi hazır görmektir. İkincisi, bir sene kat-ı mesafe edip, dönüp dolaşıp düne gelmektir. Fakat yine dünü elde tutamıyor; onu bırakıp gidiyor."

"Öyle de, zâhirden hakikate geçmek iki suretledir: Biri, doğrudan doğruya hakikatin incizabına kapılıp, tarikat berzahına girmeden, hakikati ayn-ı zâhir içinde bulmaktır. İkincisi, çok merâtipten seyr ü sülûk suretiyle geçmektir. Ehl-i velâyet, çendan fenâ-i nefse muvaffak olurlar, nefs-i emmâreyi öldürürler; yine sahâbeye yetişemiyorlar. Çünkü sahâbelerin nefisleri tezkiye ve tathir edildiğinden, nefsin mahiyetindeki cihâzât-ı kesire ile, ubudiyetin envâına ve şükür ve hamdin aksâmına daha ziyade mazhardırlar. Fenâ-i nefisten sonra ubudiyet-i evliya besâtet peydâ eder."(1)

Seyrü sülûk; tasavvuf büyüklerinin belirlemiş olduğu bir takım usuller ve yollarla, uzun ve meşakkatli bir zaman ve müddetten sonra kalbin olgunlaşıp Allah'a teveccüh etmesi ve marifet kazanmasıdır. Kalbin velayet kazanıp, Allah'a yaklaşmasıdır. Bu meslek temsilde, zamanı uzunca dolaşıp düne ulaşması ile tasvir ediliyor. Tarikat ve tasavvuf berzahı ile hakikatlere ulaşmak hem uzun hem de meşakkatli ve risklidir. Bu meslek kurbiyyet mesleğidir.

Akrabiyyet mesleği ise zamanın üstüne çıkıp düne atlamak şeklinde tasvir ediliyor ki burada asıl vurgulanan husus **vehbiliktir**. Yani kul burada mutlak bir teslimiyet ve tevekkül manası ile kesbini işin içine karıştırmadığı için Allah mükafat olarak hakikatleri zahmetsiz ve meşakkatsiz olarak bu kula ihsan ediyor. Halbuki kurbiyyet

mesleğinde kesp ve insanın benliği işe müdahildir, bu da yolu uzatıp meşakkatli hale getiriyor.

Akrebiyet, kulun, Allah'ın kendisine olan yakınlığını hissedip bu noktadan marifet kazanmasıdır; **kurbiyet** ise, kulun kendi gücü ve kesbi ile Allah'a yaklaşma çabasıdır.

Güneş ısı ve ışığı ile bizim göz bebeğimize kadar girmiştir, biz bunu hissedip bu noktadan güneşe baksak güneşi hakiki anlamda tanıyabiliriz. Lakin güneşi tanımak için güneşin üzerimizdeki tecellisine bakmayıp sırf güneşin zatına kendi imkan ve kesbimizle yaklaşmaya çalışsak, güneş bizden milyonlarca yıl uzaklıktadır. Acaba hangi marifet yolu güneş hakkında daha kolaydır, elbette güneşin üzerimizdeki tecellilerini okumak yolu daha selametli ve daha kolaydır.

İşte akrabiye yani sahabe mesleği, Allah'ın isim ve sıfatlarının üzerimizdeki tecellilerini görüp marifet kazanma yoludur. **Kurbiyet mesleği ise** riyazet ve nefsi islah etmek gibi uzun ve meşakkatli metotlar ile Allah'a yaklaşımdır. Akarabiyette acz ve fakr hükmeder, vehbi bir marifettir; kurbiyette ise gayret ve riyazet hükmeder, kesbi bir marifet kazanma yoludur.

Tasavvuf eksenli yetişen milyonlarca evliya ve eserleri kurbiyete; sahabeler, müçtehitler, kutuplar ve müceddiler gibi yüzbinlerce velayet-i kübra mesleğinde giden velilerde akrabiye örnek olarak verilebilirler.

Arif-i Billah: Kelime olarak mürşid, ermiş, evliyâ manalarına geliyor. Terim olarak ise Hakk'ın nuru ile Cenab-ı Hakk'ı bilen ve alemi, hâdiseleri ilâhî feyz ve ilim ile gören veli zatlara deniyor. Yani kafa ve kalbi hidayet nuru ile uyanmış, olayları Allah'ın nuru ile görebilen mütefekkir evliyalara verilen bir isimdir. Velayet ile ilmi mezç eden evliyalardır.

Cüneyd-i Bağdadi, Maruf-u Kerhi, Sırr-ı Sakati ve eserleri ariflerdendir.

Muhakkikin-i Ulema: Medrese ve ilim geleneğine tabi olan alimler demektir. İslam tarihinde malum olduğu üzere İslam ilim dünyası **tekke** ve **medrese** olmak üzere iki esasa ve iki ekole bölünmüştür. Hatta bu iki esas ve ekol rakibane ve mücadele suretinde inkişaf etmiştir. Medrese ilim ve akli ön plana çıkarırken tekke kalp ve tasavvuf merkezli bir ekoldür.

Tekkede kalbin inkişaf etmesi esas iken, **medresede aklın** inkişafı esastır. Muhakkik tabiri daha ziyade ilmi tahkik üzerine giden Allah dostlarının bir ismidir. Fahrettin Razi, İmam Taftazani, İmam Cürcani, İmam Pezdevi ve eserleri bunlara örnek olarak verilebilir.

Sıddık: Kelime olarak çok doğru, çok dürüst demektir. İstilah manası ise hakta ve doğrulukta şiddetli sebat ve sarsılmamak demektir. Dünyanın en azaplı hali ile en cazip ve çekici hali sıddık birisini yolundan şaşırtmaz, istikametini bozamaz.

Kalbindeki iman öyle bir seviyededir ki dünyanın hiçbir hali bu kimseyi sarsmaz ve yolundan çevirmez, imanı çelik gibi metin ve sağlamdır.

Sıddikiyet makamı nübüvvet makamından sonra gelir ki bu makamın piri Hazreti Ebu Bekir (ra)'dır.

(1) bk. [Sözler, Yirmi Yedinci Söz'ün Zeyli](#)